

סוגיה כט: חינוך קטנים לתקיעת שופר

*

רקע

הסוגיה עוסקת בחינוך קטן לתקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת.

מקורות

- א. גמ' לג-לג: "אבל מתעסקין בהם עד שילמדו... בקטן שלא הגיע לחינוך"
 ב. רש"י ד"ה קטן שהגיע לחינוך
 תוס' ד"ה תניא
 רי"ף ט: "ומתעסקין עמהן כדי שילמדו... ואית דאמרי איפכא"
 ר"ן ד"ה אמר, והנ"מ, וכתב
 רמב"ם הל' שופר פ"ב ה"ז

הסבר הסוגיה

אין מעכבין את התנוקות מלתקוע אבל מתעסקין עמהן עד שילמדו. [משנה לב:]

המשנה אומרת שמותר להתעסק עם קטנים ללמדם תקיעת שופר. הגמ' [לג.] מביאה ברייתא האומרת שדין זה נאמר לא רק ביום טוב אלא גם בשבת. לברייתא זו שתי גרסאות: א. "מתעסקין בהן עד שילמדו אפילו בשבת ואין מעכבין התינוקות מלתקוע בשבת ואין צריך לומר ביום טוב".

ב. "מתעסקין בהן עד שילמדו אפילו בשבת ואין מעכבין התינוקות מלתקוע ביום טוב". הגמ' מקשה על סתירה בין הרישא ובין הסיפא, ומתמצת: "לא קשיא כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך".

לפי הגרסה הראשונה אין מעכבים תינוקות מלתקוע בין כשהגיעו לחינוך ובין כשלא הגיעו לחינוך, ההבדל ביניהם האם מתעסקים עמהם ומלמדים אותם לתקוע. לפי הגרסה השנייה ההבדל בין שני סוגי התינוקות הוא גם האם מעכבים אותם מלתקוע.

נחלקו הראשונים האם מתעסקים עם קטן שהגיע לחינוך או שמתעסקים עם קטן שלא הגיע לחינוך. רש"י והרי"ף מפרשים שמתעסקים רק עם קטן שהגיע לחינוך, תוס' מפרש שמתעסקים רק עם קטן שלא הגיע לחינוך, הרי"ף מביא יש מפרשים כפירוש התוס'.

רש"י [ד"ה קטן שהגיע לחינוך] גורס את הגרסה הראשונה, ומפרש שמותר ללמד קטן שהגיע לחינוך אפילו בשבת, וקטן שלא הגיע לחינוך אין מלמדים אותו בשבת, אבל אם תוקע מעצמו אין לעכב אותו מלתקוע.

הרי"ף [ט:ט] מפרש כפירושו של רש"י, אבל כיוון שהוא גורס את הגרסה השניה, האומרת שאין מעכבים ביום טוב, חייבים בשבת לעכב קטן שלא הגיע לחינוך מלתקוע [כך מפורש בר"ן ד"ה והנ"מ].

תוס' התקשה בפירוש זה, כיצד יכול להיות שמתעסקים עם קטן שהגיע לחינוך בשבת, והרי אין בתקיעה בשבת מצוה? וכן מקשה התוס', מדוע אין מתעסקים עם קטן שלא הגיע לחינוך, מדוע הוא גרוע מקטן שהגיע לחינוך?

לפיכך תוס' מפרשים להיפך, אין מתעסקים עם קטן שהגיע לחינוך, כיוון שיש איסור דרבנן לתקוע בשבת, עם קטן שלא הגיע לחינוך מותר להתעסק, ואין צריך לחשוש בו לאיסור דרבנן.

הר"ן [ט: ד"ה אמר] מפרש שדין "שבת" מתייחס לראש השנה שחל בשבת, כיוון שיש מצוה בתקיעה בראש השנה, חכמים התירו לקטן לתקוע. הרמב"ם [הל' שופר פ"ב ה"ז] חולק ופוסק: "התינוקות שלא הגיעו לחינוך אין מעכבין אותן מלתקוע בשבת שאינה יום טוב של ראש השנה כדי שילמדו, ומותר לגדול להתעסק עמהן כדי ללמדן ביום טוב בין קטן שהגיע לחינוך בין קטן שלא הגיע לחינוך, שהתקיעה אין איסורה אלא משום שבות". מלשון הרמב"ם משמע שבשבת שאינה ראש השנה אין מעכבים קטן שלא הגיע לחינוך, ביום טוב של ראש השנה, בין בשבת ובין בחול, מותר ללמד גם את התינוק שהגיע לחינוך וגם את הקטן שלא הגיע לחינוך¹.

בעל המאור [ח.] סובר שההיתר ללמד תינוק בשבת נאמר רק בזמן שתקעו בשבת, כיום שאין תוקעים בשבת אסור ללמד תינוק. הרמב"ן [במלחמות ח:] סובר שגם בזמן שלא תוקעים בשבת מותר ללמד תינוק לתקוע.

סיכום

נחלקו הראשונים בדין חינוך קטן לתקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת:

רש"י: קטן שהגיע לחינוך מתעסקים עמו ומלמדים אותו לתקוע, קטן שלא הגיע לחינוך אין מלמדים אותו לתקוע, ואם תוקע מעצמו אין מעכבים אותו.

רי"ף: מודה לרש"י בקטן שהגיע לחינוך, וחולק בקטן שלא הגיע לחינוך שמעכבים אותו מלתקוע.

תוס': הפוך משיטת רש"י, קטן שהגיע לחינוך אסור ללמדו ואין מעכבים אותו, קטן שלא הגיע לחינוך מותר להתעסק עמו וללמדו.

¹ איני יודע כיצד דברי הרמב"ם מתיישבים עם הברייתא, ועיין מגיד משנה.

הר"ן סובר שהסוגיה עוסקת בשבת שחל בראש השנה, הרמב"ם סובר שהסוגיה עוסקת בשבת שלפני ראש השנה.
בעל המאור פוסק שההיתר ללמד קטן הוא רק בזמן שיש בית דין ותוקעים בשבת, הרמב"ן סובר שהוא אף בזמננו.

הלכה

השו"ע אינו מביא את סוגייתנו להלכה, כנראה שהוא פוסק כבעל המאור.